

คอลัมน์ “จากท่าพระจันทร์ถึงสนามหลวง”

ผู้จัดการรายวัน ฉบับวันพฤหัสบดีที่ 18 ตุลาคม 2544

โจเซฟ สติกลิตส์ กับรางวัลโนเบลสาขาเศรษฐศาสตร์

รังสรรค์ ณะพรพันธุ์

ในทันทีที่ราชบัณฑิตยสถานทางวิทยาศาสตร์แห่งสวีเดน (The Royal Swedish Academy of Sciences) ประกาศให้รางวัลโนเบลสาขาเศรษฐศาสตร์ หรือชื่ออย่างเป็นทางการ Sveriges Riksbank (Bank of Sweden) Prize in Economic Sciences in Memory of Alfred Nobel ประจำปี 2544 แก่โจเซฟ สติกลิตส์ (Joseph E. Stiglitz) Website ของมหาวิทยาลัยโคลัมเบีย (www.columbia.edu) ก็ประกาศข่าวโดยฉบับล้น คณะเศรษฐศาสตร์แห่งมหาวิทยาลัยโคลัมเบียถึงกับ ‘คุ้ยไม้’ ว่า อาจารย์คนนั้นยึดรางวัลโนเบลสาขาเศรษฐศาสตร์ถึง 3 ปีในช่วงเวลา 5 ปีที่ผ่านมา เริ่มต้นด้วยศาสตราจารย์วิลเลียม วิกกรีย์ (William Vickrey) ในปี 2539 ตามมาด้วยโรเบิร์ต มันเดล (Robert Mundell) ในปี 2542 และจบท้ายด้วยโจเซฟ สติกลิตส์

สติกลิตส์เพิ่งย้ายมาอยู่มหาวิทยาลัยโคลัมเบียในปี 2544 หลังจากที่ถูกระหวางการคลังอเมริกัน ‘กดดัน’ ให้ออกจากตำแหน่งรองประธานธนาคารโลก หรือตำแหน่งที่รู้จักกันโดยทั่วไปว่า หัวหน้านักเศรษฐศาสตร์ (Chief Economist) สติกลิตส์มิใช่ ‘ลูกหม้อ’ ของมหาวิทยาลัยโคลัมเบีย ชนิดที่จะนำไป ‘คุ้ยไม้’ ได้ หากศึกษาประวัติของสติกลิตส์แล้ว จะพบว่า สติกลิตส์เป็น ‘สิงห์พเนจร’ เวิร์ดไวด์เป็นอาจารย์ในสถาบันต่างๆ โดยที่แต่ละสถาบันอยู่นานเพียง 2-3 ปี สถาบันที่สติกลิตส์อยู่นานที่สุด คือ มหาวิทยาลัยพรินซ์ตัน (Princeton University) เขาเคยสังกัดมหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด (Stanford University) สองกรรมสองวาระ ครั้งแรกระหว่างปี 2517-2519 ครั้งที่สองในช่วงปลายทศวรรษ 2530 ในทำนองเดียวกับที่เคยสังกัดมหาวิทยาลัยอ็อกซ์ฟอร์ด (Oxford University) สองครั้งสองครา ครั้งแรกในระหว่างปี 2516-2517 สังกัด St. Catherine's College ครั้งที่สองระหว่างปี 2519-2522 สังกัด All Souls' College

ด้วยเหตุที่สติกลิตส์เคยเพื่อนพ้องสนหนังสือในประเทศอังกฤษ เขาจึงมีสายสัมพันธ์กับนักเศรษฐศาสตร์ชั้นนำในประเทศนั้น ผู้ที่สนิทชิดเชื้อจนถึงกับผลิตงานวิชาการร่วมกันกับเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์สองนาย คนหนึ่งคือ แอนโทนี แอตกินสัน (Anthony B. Atkinson) ซึ่งปัจจุบันไปเป็น Master ของ Nuffield College แห่งมหาวิทยาลัยอ็อกซ์ฟอร์ด คนทั้งสองร่วมกันเขียนหนังสือชื่อ *Lectures in Public Economics* (McGraw-Hill,

1980) อันเป็นตำราที่นักศึกษาเศรษฐศาสตร์การคลังยังคงต้องอ่าน อีกคนหนึ่งคือ เดวิด นิวเบอริ (David M. G. Newberry) ซึ่งปัจจุบันดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการ Department of Applied Economics แห่งมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ คนทั้งสองร่วมกันเขียนหนังสือเรื่อง *The Theory of Commodity Price Stabilization* (Oxford University Press, 1981) อันเป็นหนังสือที่นักศึกษาเศรษฐศาสตร์การเกษตรยังคงต้องอ่าน

โจเซฟ สติกลิตส์เกิดที่เมือง Gary มลรัฐ Indiana ในปี 2485 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีจาก Amherst College ในปี 2507 และระดับปริญญาเอกจาก M.I.T. ในปี 2509 ขณะมีอายุเพียง 24 ปี ในปี 2522 สติกลิตส์ได้รับรางวัล John Bates Clark Award จากสมาคมเศรษฐศาสตร์แห่งสหรัฐอเมริกา (American Economic Association) รางวัลดังกล่าวนี้ให้แก่ นักเศรษฐศาสตร์ดาวรุ่งที่มีอายุไม่เกิน 40 ปี บรรดานักเศรษฐศาสตร์อเมริกันชั้นนำในปัจจุบัน ล้วนเคยได้รับรางวัลนี้มาเกือบทั้งสิ้น

ในการประกาศรางวัลโนเบลสาขาเศรษฐศาสตร์ประจำปี 2544 โจเซฟ สติกลิตส์ ได้รับรางวัลร่วมกับยอร์จ อเกอร์ลอฟ (George A. Akerlof) แห่งมหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย ณ เมืองเบิร์กลีย์ และไมเคิล สเปนส์ (Michael A. Spence) แห่งมหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด บุคคลทั้งสามได้รับรางวัลจากผลงานการวิเคราะห์ตลาดที่มีสารสนเทศอันไร้สมมาตร (Markets with Asymmetric Information)

สติกลิตส์เป็นศิษย์เก่า M.I.T. เหมือนกับอเกอร์ลอฟ สเปนส์เหมือนกับสติกลิตส์ ในสองด้าน ในด้านหนึ่ง สเปนส์มีความสัมพันธ์กับมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดเหมือนกับสติกลิตส์ ต่างกันแต่เพียงว่า สเปนส์เป็นนักศึกษาโดยได้รับทุน Rhodes Scholar (2509-2511) ในขณะที่ สติกลิตส์เป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยนั้น ในอีกด้านหนึ่ง สเปนส์เหมือนกับสติกลิตส์ที่ได้รับรางวัล John Bates Clark Award จากสมาคมเศรษฐศาสตร์แห่งสหรัฐอเมริกาในปี 2524

อเกอร์ลอฟและสเปนส์มีจุดเน้นในการพัฒนาทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ที่ชัดเจน งานวิชาการของบุคคลทั้งสองมุ่งวิเคราะห์ประเด็นปัญหาอันเกิดความไม่สมบูรณ์และความไร้สมมาตรของสารสนเทศ บทความเรื่อง "The Market for Lemons" ของอเกอร์ลอฟ ซึ่งตีพิมพ์ในปี 2513 เป็นงานคลาสสิกที่นักศึกษาเศรษฐศาสตร์สารสนเทศ (Economics of Information) ทุกคนต้องอ่าน Lemons ในที่นี้มีไทม์นาว หากแต่เป็นภาษาร่วมสมัยที่หมายถึงรถยนต์เก่าที่เครื่องยนต์บางส่วนชำรุด ในขณะที่เจ้าของรถยนต์หรือช่างรถยนต์ตระหนักว่า รถยนต์ดังกล่าวมีคุณภาพดีเพียงใด แต่ผู้ที่ต้องการซื้อรถยนต์โดยทั่วไปไม่ได้มีข้อมูลเสมอด้วยเจ้าของ สภาวะที่ผู้ซื้อและผู้ขายมีสารสนเทศเกี่ยวกับคุณภาพสินค้าไม่เท่าเทียมกันแสดงถึงลักษณะความไร้สมมาตรของสารสนเทศ (Asymmetry of Information) ความไร้สมมาตรของสารสนเทศกลายเป็นแนวความคิด

สำคัญในการทำความเข้าใจโครงสร้าง (Structure) ประพฤติกรรม (Conduct) และผลปฏิบัติการ (Performance) ในตลาดประเภทต่างๆ

เศรษฐศาสตร์สารสนเทศเป็นสาขาวิชาที่ไม่เคิล สเปนส์มีงานบุกเบิกตั้งแต่ต้น *Market Signalling : Information Transfer in Hiring and Related Screening Process* (Harvard University Press, 1974) ซึ่งแก้ไขปรับปรุงจากวิทยานิพนธ์ปริญญาเอก นับเป็นงานบุกเบิกที่สำคัญ การส่งสัญญาณในตลาด (Market Signalling) เป็นกลไกสำคัญในการบรรลุดุลยภาพด้านสารสนเทศ (Informational Equilibrium) ในตลาดแรงงานนายจ้างย่อมต้องการทราบประสิทธิภาพการทำงานของผู้ที่ต้องการเป็นลูกจ้าง มิฉะนั้นอาจตัดสินใจจ้างงานอย่างผิดพลาด กล่าวคือ แทนที่จะว่าจ้างบุคคลที่มีประสิทธิภาพการทำงานสูง กลับไปว่าจ้างผู้ที่มีประสิทธิภาพต่ำ นายจ้างมีสารสนเทศเกี่ยวกับผู้สมัครงาน 2 ประเภท ประเภทหนึ่งเป็นสารสนเทศเกี่ยวกับลักษณะที่แปรมิเปลี่ยนแปลง (Unalterable Characteristics) เช่น อายุ เพศ เชื้อชาติ ฯลฯ อีกประเภทหนึ่งเป็นสารสนเทศเกี่ยวกับลักษณะที่แปรเปลี่ยนแปลง (Alterable Characteristics) อาทิเช่น ทักษะมนุษย์ (Human Capital) อันเกิดจากการลงทุนด้านการศึกษา เป็นต้น วุฒิบัตรและปริญญาบัตรทำหน้าที่ส่งสัญญาณบอกตลาดแรงงานเกี่ยวกับประสิทธิภาพการทำงานของผู้สมัครงาน แต่วุฒิบัตรและปริญญาบัตรอาจให้สัญญาณอย่างไม่มีประสิทธิภาพได้

ในระยะหลัง ไมเคิล สเปนส์ หันไปศึกษาพลวัตการแข่งขันในตลาดสินค้าและบริการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสัมพันธ์ระหว่างยุทธศาสตร์การแข่งขันของหน่วยผลิตกับผลปฏิบัติการในตลาด (Market Performance) กระนั้นก็ตาม ผลงานในด้านเศรษฐศาสตร์สารสนเทศยังคงสถานะงานบุกเบิกที่สำคัญ

สติกลิตส์แตกต่างจากเกอร์ลอฟและสเปนส์ในด้านความหลากหลายของงานวิชาการ สติกลิตส์มีงานบุกเบิกสำคัญในหลายสาขาวิชา ทั้งเศรษฐศาสตร์การคลัง เศรษฐศาสตร์การเงิน เศรษฐศาสตร์การเกษตร และเศรษฐศาสตร์การพัฒนา ผลงานในสาขาวิชาเศรษฐศาสตร์สารสนเทศส่วนใหญ่เป็นงานเขียนร่วมกับนักเศรษฐศาสตร์ทั้งที่เป็นมิตรสหายและลูกศิษย์ งานขายเดี่ยวมีเพียงส่วนน้อย ด้วยเหตุที่สติกลิตส์มีผลงานบุกเบิกในหลากหลายสาขาวิชาเช่นนี้ จึงมิใช่เรื่องน่าประหลาดในที่สติกลิตส์รอคิวรับรางวัลโนเบล ในความเห็นของนักเศรษฐศาสตร์จำนวนไม่น้อย สติกลิตส์สมควรได้รับรางวัลโนเบลขายเดี่ยวมากกว่าการรับรางวัลร่วมกับผู้อื่นดังที่ประกาศในปีนี้

แม้ว่าสติกลิตส์จะเชื่อมั่นการทำงานของกลไกราคาในการแก้ปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจ แต่สติกลิตส์มิได้สังกัดสำนักเสรีนิยมสมัยใหม่ (Neo-Liberalism) สติกลิตส์เป็นผู้นำในการวิพากษ์ฉันทมติแห่งวอชิงตัน (Washington Consensus) แม้เมื่อดำรงตำแหน่งรองประธาน

ธนาคารโลก สถิติผลิตภัณฑ์มวลรวมทางการเงินระหว่างประเทศอย่างคงเส้นคงวา อันก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันตึงเครียดระหว่างองค์กรโลกบาลน้องพี่แห่งเบรตตันวูดส์ (Bretton Woods Institutions) สถิติผลิตภัณฑ์มวลรวมผลักดันให้มีการจัดระบบสถาปัตยกรรมใหม่สำหรับการเงินระหว่างประเทศ (New International Financial Architecture) ตลาดการเงินเป็นตัวอย่างคลาสสิกของตลาดที่มีสารสนเทศอันไม่สมบูรณ์ ความไร้สมมาตรของสารสนเทศปรากฏโดยทั่วไปในตลาดนี้ ผู้บริหารสถาบันการเงินรู้ว่า สถาบันการเงินที่ตนเป็นผู้บริหารมีฐานะความมั่นคงมากน้อยเพียงใด แต่เจ้าของเงินฝากหาได้มีสารสนเทศเกี่ยวกับความมั่นคงของสถาบันการเงินเสมอด้วยผู้บริหารสถาบันการเงินนั้น ในทำนองเดียวกัน ผู้บริหารสถาบันการเงินไม่สามารถล่วงรู้ถึงฐานะและความมั่นคงของบริษัทธุรกิจที่เป็นลูกหนี้เสมอด้วยเจ้าของหรือผู้บริหารบริษัทธุรกิจนั้น ความไม่สมบูรณ์และความไร้สมมาตรของสารสนเทศดังกล่าวนี้ทำให้ตลาดการเงินโดยพื้นฐานมีโอกาสมีการแข่งขันที่สมบูรณ์ (Perfect Competition) ได้ ด้วยเหตุดังนี้ สถิติผลิตภัณฑ์จึงเป็นหัวหอกในการท้วงติงและคัดค้านนโยบายเสรีนิยมทางการเงิน (Financial Liberalization) เพราะการเดินบนเส้นทางเสรีนิยมในตลาดการเงินที่สารสนเทศมีความไม่สมบูรณ์และมีลักษณะไร้สมมาตรย่อมนำมาซึ่งวิกฤติการณ์การเงินได้โดยง่าย

แม้สถิติผลิตภัณฑ์จะเชื่อมั่นในการทำงานของกลไกราคา แต่สถิติผลิตภัณฑ์ก็มองเห็นความล้มเหลวของกลไกราคา ในเรื่องที่กลไกราคาไม่สามารถทำงานได้หรือทำงานได้อย่างไม่มีประสิทธิภาพ รัฐจำเป็นต้องเข้ามาแทรกแซง การช่วยเหลือคนยากจนและผู้ด้อยโอกาสในสังคมเป็นหน้าที่ของรัฐ การถ่ายโอนการผลิตจากภาครัฐบาลไปสู่ภาคเอกชน (Privatization) เป็นเรื่องที่ต้องเปรียบเทียบประโยชน์ที่สังคมได้รับกับต้นทุนที่สังคมต้องสูญเสีย ในประการสำคัญจะพิจารณาแต่เพียงผลประโยชน์ระยะสั้นเพียงโสดเดียวมิได้ หากแต่ต้องเปรียบเทียบประโยชน์กับต้นทุนที่ต้องเสียในระยะยาว

ภายหลังอุบัติเหตุการณ์ตึก World Trade Center ถล่มเมื่อวันที่ 11 กันยายน 2544 สถิติผลิตภัณฑ์ออกมาฟื้นความหลังเรื่องการถ่ายโอนงานรักษาความปลอดภัยสนามบิน (Airport Security) ไปให้เอกชน บริษัท รมภ. เอกชนพากันกดค่าจ้าง อันเป็นเหตุให้เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยสนามบินยึดอาชีพอยู่ได้ไม่นาน การเข้าและออกจากงานเป็นไปด้วยความถี่สูง สิ่งจูงใจในการทำงานมีน้อย เนื่องจากค่าจ้างต่ำ จึงมิใช่เรื่องน่าประหลาดใจที่ผู้ก่อการร้ายเล็ดลอดขึ้นเครื่องบินได้โดยง่าย การทำอากาศยานและสายการบินอาจมีกำไรระยะสั้นเพิ่มขึ้นจากการถ่ายโอนงาน รมภ. ไปให้เอกชน แต่สังคมอเมริกันโดยส่วนรวมเป็นผู้รับภาระต้นทุนอุบัติเหตุเดือนกันยายน 2544

โจเซฟ สติกลิตส์เป็นนักเศรษฐศาสตร์กระแสหลักฝ่ายข้างน้อยที่มีความคิดเสรีนิยมทางการเมือง มีจิตวิญญาณประชาธิปไตย มีความเอื้ออาทรทั้งต่อคนยากจนและผู้ด้อยโอกาสในสังคม และต่อกลุ่มประเทศโลกที่สาม ในประการสำคัญ เป็นนักวิชาการที่ซื่อสัตย์ต่อวิชาการ